

Suomalaiset nuoret ja pornografia – riskipuheesta käytännön mediakasvatukseen

Vaikka tieto seksuaalisuudesta lisääntyy, nuorten seksuaalisuus ja siihen liittyvät ilmiöt vaikuttavat edelleen olevan enemmän moraalin kuin tiedon asia. Sen sijaan että esimerkiksi nuorten pornografian kulutuksesta keskusteltaisiin koetellun tiedon ja aiheesta tehtyjen tutkimusten tulosten valossa, julkista keskustelua hallitsevat erilaiset uskomukset ja moraalikäsitteet.

Pornografian ja pornahtavien kuvastojen läpätunkevuus on herättänyt paikoin kiivaitakin keskusteluita pornografian asemasta yhteiskunnassamme. Vaikka keskustelua on kauttaaltaan sävyttänyt huoli siitä, miten jo varhaisessa vaiheessa tapahtuva pornografia-altistuminen vaikuttaa nuoriin, juuri tätä teemaa on tutkittu verrattain vähän. Tietopohja on erityisen hataraa keskusteltaessa siitä, miten nuoret itse suhtautuvat seksuaalisoituneeseen mediakuvastoon ja miten pornografinen materiaali näkyy nuorten seksuaalisuutta, seksiä ja sukupuolta koskevista näkemyksistä ja asenteista. Nuorista ja pornografiasta käytävä yleinen keskustelu tapahtuu usein vain aikuisten suulla ja aikuisten kesken, eivätkä monet pidä edes tarpeellisena kuulla, mitä nuorilla itsellään olisi asiasta sanottavana.

Tilastotietoja suomalaisten nuorten pornon kulutuksesta

Mediakulttuuri on keskeinen nuorten oppimis- ja toimintaympäristö. Merkittävät kasvatusvaikutukset eivät täten olekaan ainoastaan perinteisten kasvatusinstituutioiden, kuten kodin ja koulun, hallussa, vaan myös mediakulttuuri kasvattaa jakamalla aineksia maailmankuvan muodostamiseen (Suoranta 2003, 9–10). Näin ollen huoli median roolista seksuaalikasvattajana ei ole täysin aiheeton.

1990-luvulta lähtien valtakulttuuri on muuttunut myönteisemmäksi pornahtavia esityksiä kohtaan. Pornoteollisuuden kasvu ja mediateknologioiden kehittyminen ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, että pornotuotteiden hankkiminen on entistä halvempaa tai ilmaista, pornon saatavuus helpottunut ja sen käytöstä tullut anonyymiä (ks. mm. Nikunen & al. 2005, 7–14 ja Sørensen & Knudsen 2007, 12–14). Lisääntynyt tarjonta ja helpottunut saatavuus ovat johta-

neet siihen, että yhä useampi alaikäinen on joko vahingossa tai tietoisesti nähnyt seksivaikauksia esimerkiksi internetissä (Wolak & al. 2007; Sørensen & Knudsen 2007, Livingstone & al. 2011).

Vuonna 2011 julkaistussa euroopanlaajuisessa *EU Kids Online II* -tutkimuksessa kartoitettiin lasten ja nuorten kokemuksia internetin riskeistä kuten pornografiasta, seksuaalisista viesteistä, kiusaamisesta ja muiden käyttäjien luomasta haitalliseksi tulkitusta materiaalista. Tutkimuksessa todettiin suomalaisten nuorten kohtaavan selvästi eurooppalaisia ikätovereitaan useammin pornoa. 25 eurooppalaisen maan 9–16-vuotiaista nuorista 14 prosenttia kertoi nähneensä pornoa internetissä viimeisen vuoden aikana, 23 prosenttia, jos mukaan otetaan myös muut mediat. Suomessa vastaavat luvut ovat kaksinkertaiset: 29 prosenttia suomalaislapsista oli nähnyt ilmeisen seksuaaliseksi tai pornografiseksi luokiteltavaa aineistoa netissä ja 37 prosenttia miltä tahansa tallenteelta. (Livingstone & al. 2011.)

Vuonna 2013 kerättiin kansallisessa *Kouluterveyskyselyssä* ensimmäistä kertaa tietoa peruskoulun 8.- ja 9.-luokkalaisten, toisen asteen- ja lukio-opiskelijoiden seksuaalikulttuureista internetissä. Kouluterveyskyselyn mukaan 48 % kyselyyn vastanneista 8. ja 9.-luokkalaisista (74 % pojista ja 22 % tytöistä) ilmoittaa katsoneensa pornografiaa internetistä. Lisäksi 14 % peruskoulun 8. ja 9.-luokkalaisista oli kuvannut tai katsonut webkameran avulla intiimejä kehon osia tai itsetyydytystä. (THL, 2014a.)

Hallussamme on tällä hetkellä varsin paljon määrällistä tietoa nuorison pornografian kulutuksesta. Pornografia-altistumisen yleisyyttä selvittäneiden tutkimustulosten valossa voisi ajatella, että netissä olevat seksuaaliset ja pornografiset esitykset ovat kietoutuneet osaksi nuorten verkkokulttuuria. Suurin osa näkee pornografiaa ensimmäisen kerran 12–14-vuotiaana, eli ennen sukukypsyyden saavuttamista ja seksielämän aloittamista. Suomalaiset nuoret vaikuttavat tuntevan pornografian hyvin ja he myös keskustelevat siitä paljon. (Sørensen & Knudsen 2007, Rinkinen 2012, Rinkinen & al. 2012).

Tilastojen kertomaa: Pornon kulutus kasvaa, varhenevatko seksuaaliset kokemukset?

Pornografiasta käydään jatkuvaa yhteiskunnallista keskustelua ja sitä seuraamalla voi saada vaikutelman siitä kuin kyseessä olisi valtava yhteiskunnallinen ongelma, joka mm. houkuttelee nuoria varhaisiin seksuaalisiin kokeiluihin (ks. esim. Näre 2006, Häggström-Nordin & al. 2009, Svedin & al. 2011). Mutta mitä sanovat tilastot? Kattavan, kansallisen *Kouluterveyskyselyn* tulokset osoittavat, että maamme 8.- ja 9.-luokkalaisten seksuaalikokemusten, kuten suutelon, hyväilemisen ja sukupuoliyhdyntöjen, määrä on vähentynyt 2000-luvun aikana. Vuonna 2013 peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisista tytöistä ja pojista 78 prosenttia ei ole ollut yhdynnässä. Peruskoulussa tyttöjen ja poikien välillä ei ole suuria eroja yhdynnässä olleiden määrässä. Tutkimustulokset ovat samansuuntaisia yhdynnässä olleiden osalta WHO-Koulu-*laistutkimuksen* kanssa. Myös teini-ikäisten raskaudenkeskeytykset ovat vähentyneet maassamme 2000-luvulla. Vuonna 2012 tehtiin raskaudenkeskeytyksiä alle 20-vuotiaille vähemmän kuin kertaakaan 2000-luvun aikana. (Puusniikka & al. 2012.) Myös vuonna 2013 tämän ikäryhmän keskeytykset vähenivät ja oli 10,5 keskeytystä tuhatta vastaavanikäistä naista kohden. Tämä on vähemmän kuin kertaakaan sitten vuoden 1970 raskaudenkeskeyttämistä koskevan lainsäädännön voimaantulon (THL 2014b).

Puhtaasti tilastojen valossa voisimme siis ajatella, että vaikka suomalaisnuorten pornon kulutus on tutkimusten mukaan lisääntynyt 2000-luvulla, varsinaisissa seksuaalikokemuksissa tapahtuu laskua. Nuorten pornografian kulutusta mittaavien lukujen rinnalla olisi kuitenkin tärkeää kuulla nuorilta itseltään, mistä syistä he hakeutuvat pornografisten aineistojen ääreen ja millaisia mielteitä tällaiset aineistot heissä herättävät.

Pornografia – mitä nuoret sanovat?

Osana väitöstutkimustani analysoin aineistoa, jossa on 3228 suomalaisnuorten vuosina 2012 ja 2013 lähettämää kysymystä erilaisille terveyttä, seksiä ja seksuaalisuutta käsitteleville asiantuntijafoorumeille. Aineistoni yli 3200 kysymyksestä vain 70 käsitteli suoranaisesti pornografiaa. Tämä on 2,2 % kaikista kahden vuoden aikana kolmeen eri asiantuntijapalveluun tulleista kysymyksistä. Näistä 70 kysymyksestä kolmessa nuori itse kuvailee nettipornon olevan hänelle ongelma ja pyytää apua ongelman ratkaisemiseksi. Muissa pornografiaa käsittelevissä nuorten kysymyksissä puitiin pornon ikärajoja, tivattiin syitä, miksi porno on määri-

telty alaikäisille haitalliseksi, pohdittiin pornon esittämää kuvaa seksistä sekä mies- ja nais-
vartaloista suhteessa ”normaaliin” sekä käsiteltiin kysymyksiä seksuaali-identiteeteistä.

Käydessäni läpi aineistoani en voinut olla huomaamatta, että nuorilla on paljon kysymyksiä
seksistä ja seksuaalisuudesta, joihin he eivät koe saavansa vastauksia lähipiiristään. Erityises-
ti pojat kertovat katsovansa pornoa netistä siksi, että siitä saa yksityiskohtaista tietoa seksistä,
joka lieventää epätietoisuudesta syntyvää epävarmuutta. Erilaiset tutkimustulokset osoittavat,
että yhä edelleen aikuisten asenteet nuorten seksuaalisuutta kohtaan ovat huomattavasti tiu-
kemmat kuin nuoret käytännössä itse kokevat ja tekevät (Ks. esim. Kontula 2008, 2012).
Kasvauksen kartalta löytyy siis kohtia, joissa nuorten ja aikuisten tiet eivät kohtaa. Ei riitä,
että seksuaalikasvatuksessa sivutaan nettipornoa ja kerrotaan sen olevan alaikäisille soveltu-
mattomia, fiktiivisiä esityksiä seksistä. Nuoret tietävät tämän varsin hyvin. Moralisoinnin si-
jaan nuoret tarvitsevat aikuisen tukea ja keskustelukumppanuutta seksuaalisten ja pornahta-
vien mediaesitysten arviointiin ja seksuaalisuuksien kirjon pohdintaan.

Kohti dialogista media- ja seksuaalikasvatusta

Alaikäisten pornon kulutusta ruotiva riskipuhe ei tavoita niitä asioita, joita nuoret pornogra-
fialta ja pornografiasta kysyvät. Jotta lapset ja nuoret eivät käsitteellistyisi ainoastaan pornon
riskivaikutuksien uhreina, heidät pitäisi saada mukaan tuottamaan tietoa, jota voi hyödyntää
paitsi pornografiaan liittyvistä ilmiöistä puhuttaessa myös laadukkaita seksuaali- ja media-
kasvatusmateriaaleja kehitettäessä. Nimittäin nuorten karsinoiminen erillisiin riskiryhmiin
johtaa paitsi ahdasrajaisiin tulkintoihin myös yksipuolisiin ja tehottomiin toimiin, joilla ei
edistetä nuorten seksuaaliterveyttä eikä hyvinvointia. Lisäksi riskikeskeinen katsantokanta
nuorten netinkäyttötapoihin hiljentää nuoret ja puhuu heidän omien kokemuksensa ohi.

Sen sijaan, että kokisimme median pornahtavat esitykset yksinomaan riskeinä nuorten seksu-
aalille kehitykselle, miksi emme ottaisi esimerkiksi mainos- ja muotikuvastoa sekä musiik-
kivideoita kasvatukselliseksi voimavaraksi? Netti on pullollaan oivallista materiaalia, jonka
avulla voi käsitellä seksiä, seksuaalisuutta ja sukupuoliisuutta nuorison kanssa dialogisesti,
kiinnostavasti ja innostavasti, hyödynnetään sitä!

Lähteet:

Häggström-Nordin, Elisabet & Tydén, Tanja & Hanson, Ulf & Larsson, Margareta (2009). Experiences of And Attitudes Towards Pornography Among a Group of Swedish High School Students. *The European Journal of Contraception and Reproduction Health Care* 14 (4): 277–284.

Kontula, Osmo (2012). *Mitä pojat todella haluavat tietää seksistä?* Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 55/2012. Helsinki: Väestöliitto.

Kontula, Osmo (2008). *Halu & intohimo: tietoa suomalaisesta seksistä.* Helsinki: Otava.

Livingstone, Sonia & Haddon, Leslie & Görzig, Anke & Ólafsson, Kjartan (2011). *Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Initial Findings.* LSE, London: EU Kids Online.

Nikunen, Kaarina & Paasonen, Susanna & Saarenmaa, Laura (2005). *Jokapäiväinen pornomme. Media, seksuaalisuus ja populaarikulttuuri.* Tampere: Vastapaino.

Näre, Sari (2006). Julkinen, intiimi ja nettijulkisuus nuorten sukupuolikulttuurissa. Teoksessa Eija Asikainen (toim.). *Pysäytyskuvia. Sukupuoli ja seksuaalisuus nuorten elämässä ja koulun arjessa.* Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Puusniekka, Riikka & Kivimäki, Hanne & Jokela, Jukka (2012). Nuorten seksuaalikäyttämisen 2000-luvulla. *Nuorisotutkimus.* 30:3, sivut 4–24.

Rinkinen, Tuija (2012). *Nuorten kysymyksiä seksuaaliterveydestä Väestöliiton Internetpalvelussa. "Voisitteko vastata koska en uskalla kysyä keneltäkään muulta aikuiselta!!!"*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D54/2012. Helsinki: Väestöliitto.

Rinkinen, Tuija & Miettinen, Anneli & Halonen, Miila & Apter, Dan (2012). Tyttöjen tunnekokemuksia ja mielipiteitä pornografiasta: hämmennystä, mielihyvää vai inhoa? *Nuorisotutkimus*. 30 (3): 39–50.

Suoranta, Juha (2003). *Kasvatus mediakulttuurissa. Mitä kasvattajan tulee tietää*. Tampere, Vastapaino.

Svedin, Carl Göran & Åkerman, Ingrid & Priebe, Gisela (2011). Frequent Users of Pornography. A Population Based Epidemiological Study of Swedish Male Adolescents. *Journal of Adolescence* 34: 779–788.

Sørensen, Anette Dina & Knudsen, Susanne (2007). *Nuoret, sukupuoli ja pornografia Pohjolessa. Loppuraportti*. København: Nordisk Ministerråd, 2007.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2014a). *Kouluterveyskysely*. <http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2014b). *Raskaudenkeskeytykset 2013*. Tilastoraportti 25/2014, 16.10.2014. Suomen virallinen tilasto, Raskaudenkeskeytykset. THL.

Wolak, Janis & Mitchell, Kimberly J. & Finkelhor, David (2007). Unwanted and wanted exposure to pornography in a national sample of youth Internet users. *Pediatrics*, 119 (2): 247 – 257.

